

Strona czynna i bierna



Gra w piłkę nożną

Źródło: pixaby, domena publiczna.

Ludzie komunikują się ze sobą, przekazując informacje w rozmaity sposób. Wypowiedzi rozmówców mogą różnić się od siebie, nawet jeśli będą dotyczyły tej samej sytuacji. Ich sens zależy m.in. od kontekstu wypowiedzi, perspektywy rozmówców, poziomu wiedzy oraz tego, jaką część zdania wypowiadająca się osoba chce wyeksponować.

Już wiesz

Przypomnij sobie definicję orzeczenia oraz to, czym może być ono wyrażone. Sporządź krótką notatkę o tej części zdania.

Ćwiczenie 1

Zaznacz kolorem odpowiednie części zdania: niebieskim – podmiot, zielonym – orzeczenie.

☐ niebieski

☐ zielony

Tata podarował mamie prezent.

Prezent został podarowany przez tatę.

Rodzice kupili samochód.

Samochód został kupiony przez rodziców.

Politycy przegłosowali ustawę.

Ustawa została przegłosowana przez polityków.

Telewizja pokazała spektakl.

Spektakl został pokazany przez telewizję.

Ćwiczenie 2

Określ, co się zmieniło się w konstrukcji par zdań podanych we wcześniejszym ćwiczeniu. Sformułuj wnioski.

Ćwiczenie 3

W poniższych zdaniach zaznacz podmioty. Podmioty, które są wykonawcami czynności – kolorem niebieskim, zaś kolorem czerwonym podmiot, który jest przedmiotem czynności.

 niebieski

 czerwony

Brat naprawia mój rower.

Mój rower jest naprawiany przez brata.

Polska drużyna zdobyła złoty medal podczas zawodów w Monachium.

Złoty medal został zdobyty przez polską drużynę podczas zawodów w Monachium.

Adam Mickiewicz napisał epopeję narodową „Pan Tadeusz” w latach 1832-1834.

Epopeja narodowa „Pan Tadeusz” została napisana przez Adama Mickiewicza w latach 1832-1834.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Jak tworzymy i wyrażamy stronę czynną i bierną?

Jednym z wielu przykładów zastosowania strony czynnej w codziennej komunikacji są nagłówki prasowe, np. *Politycy przegłosowali ustawę*. Zdanie to posiada następujący szyk: **podmiot (wykonawca czynności)** – 'politycy', **orzeczenie (czasownik w formie osobowej)** – 'przegłosowali', **dopełnienie (przedmiot czynności)** – 'ustawę'.

Podkreślona zostaje w nim rola człowieka i jego działanie. Drugorzędne znaczenie ma przedmiot tej czynności.

Strona czynna informuje o tym, kto jest wykonawcą czynności.

Podmiot	Orzeczenie czasownikowe	Dopełnienie
Jacek	czyta	książkę.
Kot	pije	mleko.
Poeta	napisał	wiersz.

Wykonawca czynności	Czynność/zdarzenie	Rzecz/przedmiot
---------------------	--------------------	-----------------

Jeśli chcemy zwrócić uwagę odbiorcy komunikatu na przedmiot czynności, możemy posłużyć się **stroną bierną**. Nagłówek artykułu brzmiałby wówczas: *Ustawa została przegłosowana przez polityków*. Porządek tego zdania wygląda następująco: **podmiot** – 'ustawa', **orzeczenie (czasownik w stronie biernej)** – 'została przegłosowana', **dopełnienie** – 'przez polityków'.

Strona bierna informuje o tym, że podmiotem w zdaniu jest nie wykonawca czynności, a przedmiot, który tej czynności ulega.

Podmiot	Orzeczenie imienne		Dopełnienie
	łącznik	orzecznik (imiesłów bierny)	
Książka	jest	czytana	przez Jacka.
Mleko	jest	pite	przez kota.
Wiersz	został	napisany	przez poetę.
Rzecz/przedmiot	Czynność/zdarzenie		Wykonawca czynności

Zapamiętaj!

Czasowniki, które mają stronę czynną i bierną, to **czasowniki przechodnie** (np. pisać – jest pisany, myć – jest myty, kochać – jest kochany).

Natomiast czasowniki, które mają tylko stronę czynną, to **czasowniki nieprzechodnie** (np. śmiać, biegać, rozmawiać, leżeć).

Przykłady zdań z czasownikami przechodnimi i nieprzechodnimi przedstawia poniższa tabela.

Zdania z czasownikami przechodnimi	Zdania z czasownikami nieprzechodnimi
Paweł czyta komiks. → Komiks jest czytany przez Pawła.	Uczeń myśli o wakacjach.
Dziewczynka kopie piłkę. → Piłka jest kopana przez dziewczynkę.	Natalia rozmawia z wychowawczynią.

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj poniższe czasowniki do odpowiednich grup.

Czasowniki przechodnie

Czasowniki nieprzechodnie

opowiadać

stać

poszukiwać

surfować

spać

tańczyć

gotować

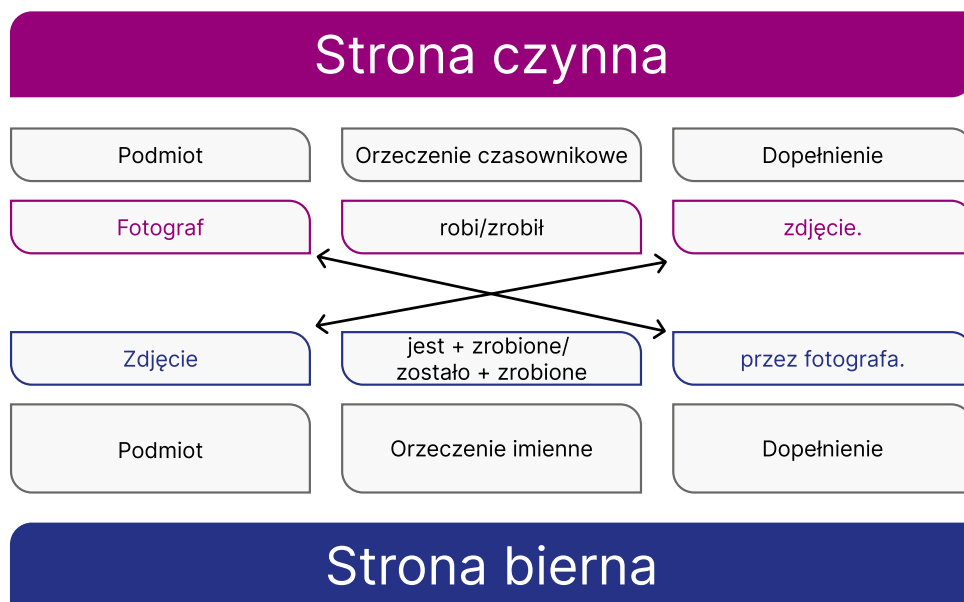
marzyć

udekorować

wystartować

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Zapamiętaj!



Źródło: zpe.gov.pl, tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Zadaniowo

Ćwiczenie 5

Dopasuj do czasowników w stronie czynnej formy czasowników w stronie biernej.

zrobili	jest śpiewany
śpiewa	został zatrzymany
wygłasza	jest wygłaszany
zatrzymał	zostały zrobione
odegrali	został odegrany

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY-SA 4.0.

Ćwiczenie 6

Uzupełnij zdania, wpisując czasowniki w stronie biernej.

Uczniowie odegrali piękny spektakl. Spektakl przez uczniów.

Uczniowie zrobili piękne dekoracje. Piękne dekoracje przez uczniów.

Policjanci zatrzymali wczoraj włamywacza. Wczoraj włamywacz przez policjantów.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

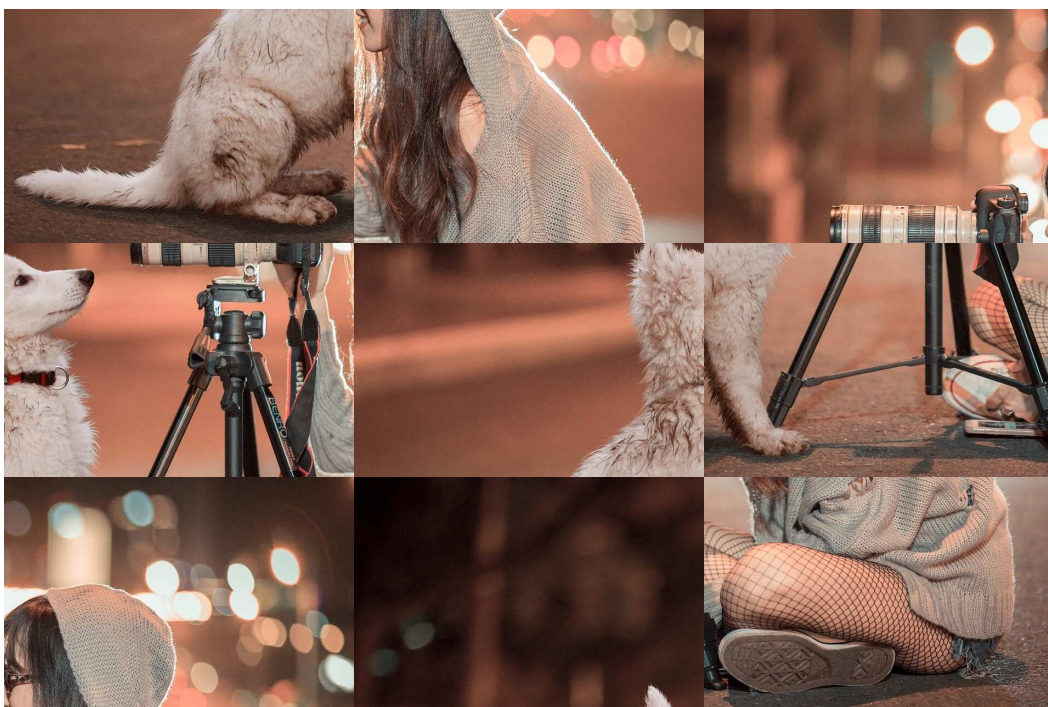
Ćwiczenie 7

Przekształć podane zdania, zmieniając stronę czasownika z czynnej na bierną.

- Grupa archeologów odnalazła cenne monety średniowieczne.
- Konserwatorzy zabytków odrestaurowali starą budowlę.
- Wolontariusze odwiedzają w szpitalu ciężko chore dzieci.
- Pracownicy poczty układali ogromne paczki świąteczne.
- Słynny angielski artysta skomponował muzykę do tego filmu.
- Unia Europejska dofinansowała budowę nowej autostrady.

Ćwiczenie 8

Ułóż puzzle, a następnie wykonaj polecenie znajdujące się pod zdjęciem.



Źródło: pixaby, domena publiczna.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 1

Na podstawie powyższej ilustracji zredaguj trzy zdania z czasownikami w stronie czynnej, a następnie przekształć je na wypowiedzenia z czasownikami w stronie biernej.

Ćwiczenie 9

Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników w stronie czynnej i biernej. Użyj form: 3. osoby liczby pojedynczej rodzaju męskiego.

Czasownik	Strona czynna	Strona bierna
Wzór: zapłacić	zapłacił	został zapłacony
zrobić		
śpiewać		
zamówić		
podstawić		
pisać		
rysować		
sprzątać		
posprzątać		

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

Przekształć podane zdania ze strony czynnej na bierną lub odwrotnie i wpisz je we właściwe miejsca w tabeli.

Strona bierna	Strona czynna
Paliwo zostało przywiezione wczoraj cysterną.	
	Wszyscy wysłuchali wiadomości.
Książka została umieszczona przez bibliotekarzy na półce.	
	Wszyscy turyści słyszeli huk spadającej lawiny.
Ozdobne litery na plakacie zostały namalowane przez plastyka.	
	Zespół architektów projektuje nową obwodnicę.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 11

Rozpoznaj w zdaniach właściwą formę czasownika i zaznacz prawidłową odpowiedź.

Zdanie	Strona czynna	Strona bierna	Strona zwrotna
Od dłuższego czasu Janek martwi się o swoje wakacyjne plany.	☐	☐	☐
Przesyłka została natychmiast doręczona przez kuriera.	☐	☐	☐
Od wczoraj jestem na wakacjach w Turcji.	☐	☐	☐
Przesyłam ci mój nowy adres mailowy.	☐	☐	☐
To zdjęcie zostało zrobione przeze mnie wczoraj wieczorem.	☐	☐	☐
Mama ucieszyła się z moich wyników.	☐	☐	☐

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.